

problems updating the existing legislation on elections of deputies of Ukraine in 2014. The axiological aspects of elections have been explored as a core form of the direct democracy. The traditional and new approaches to the study of the nature and content of elections have been explored with their electoral systems and electoral process and individual procedures. The legislative initiatives have been analyzed and organized. They were aimed at improving the current Law of Ukraine «About the Election of Deputies of Ukraine» which were submitted to the Verkhovna Rada of Ukraine in June-August 2014. The legislative novations have been appropriated that can be taken into account by new parliament during the updating of the election legislation of Ukraine

Key words: the elections, election system, election process, the electoral laws, the election of people's deputies of Ukraine.

УДК 347.962(477)

В. Кравчук

Інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів в Україні: поняття та види

У статті визначаються загальні положення інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантії діяльності суддів та їх сутнісні характеристики. За своєю правовою природою нормативно-правові гарантії поділяються на загальні правові та інституційні (імперативні і диспозитивні, загальні, спеціальні та виняткові; постійні, тимчасові і надзвичайні; загальнодержавні та місцеві; матеріальні і процесуальні; гарантії реалізації, гарантії охорони і гарантії захисту. Автором сформульована дефініція «інституціональні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів». Проаналізовано питання вдосконалення інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантії діяльності суддів.

Ключові слова: гарантії діяльності суддів, інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії, конституційні гарантії, суд, суддя.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ефективність виконання суддями своїх повноважень забезпечується наявністю системи гарантії суддівської діяльності. Вдосконалення діяльності органів судової влади в цілому потребує підвищення ефективності суддівської діяльності, яка в свою чергу, в значній мірі буде залежати від забезпечення суддів необхідними гарантіями.

Слід зазначити, що в юридичній літературі вже розглядалося питання щодо визначення гарантії незалежності суддів, але воно і надалі є досить дискусійним. Зокрема, відповідно до узагальненої класифікації на основі критерію територіальної спрямованості гарантії діяльності суддів поділяються на міжнародно-правові та внутрішньодержавні, які у свою чергу поділяються на загально-соціальні та спеціальні юридичні (нормативно-правові та організаційно-правові). З цієї позиції малодослідженим залишаються саме інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів. Вони виступають важливою умовою реалізації суддями своїх функцій та повноважень.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідження інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантії діяльності суб'єктів конституційно-правових відносин у будь-який час розвитку та становлення конституційно-правової доктрини не втрачали своєї актуальності та становили доволі високий відсоток від загального обсягу теоретичних напрацювань в цій сфері. В цьому блоці наукових питань особлива увага приділяється інституційним (галузевим) нормативно-правовим гарантіям прав і свобод людини та громадянина (М. Баймуратов, Т. Заворотченко, В. Копейчиков, В. Кравченко, М. Орзіх, А. Олійник, В. Погорілко, П. Рабінович, О. Скакун, О. Скрипнюк, В. Тацій, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші). У поле наукового пошуку вчених-юристів потрапляли інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності і інших суб'єктів конституційно-правових відносин: народних депутатів України (Н. Григоруk, А. Кожевніков, Ю. Коломієць, О. Радченко та ін.), Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (О. Марцеляк та ін.), Президента України (О. Ярмиш та ін.), місцевого самоврядування (Г. Абасов, О. Батанов, П. Біленчук, О. Бориславська, В. Кравченко, О. Кутафін, В. Погорілко, О. Фрицький, І. Щebetун та ін.), депутатів місцевих рад (О. Чернецька та ін.) тощо. Однак, на жаль, лише в деяких працях приділялась увага проблематиці, пов'язаній з інституційними (галузевими) нормативно-правовими гарантіями діяльності суддів (В. Єгорова, О. Намясенко, В. Федоренко).

Мета й завдання статті. В конституційно-правовій доктрині відсутнє загально визнане поняття інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантій діяльності суддів та уніфіковані засади класифікації таких гарантій. Наведене вище зумовлює мету статті – крізь призму узагальненого аналізу наукової юридичної літератури запропонувати загальну концепцію інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантій діяльності суддів в Україні та авторський варіант дефініції «інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів».

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Гарантії, які забезпечують конституційно-правовий статус суддів і організаційно-правовий механізм їх діяльності, впливають із відповідних норм Конституції України і Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Гарантування суддівської діяльності необхідно сприймати як обов'язок держави в особі органів державної влади, посадових осіб не тільки не перешкоджати законній діяльності, а й правовими, економічними та іншими засобами захищати сферу діяльності суддів.

Конституція України містить ряд положень, які в загальній формі закріплюють правові, політичні, економічні, соціальні та інші гарантії діяльності суддів. А саме, ст. 126 закріплює, що незалежність і недоторканність суддів гарантується Конституцією і законами України. Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється [1].

Як справедливо відзначається в спеціальній юридичній літературі для того щоб суддя міг неупереджено вирішувати справи, він повинен мати відповідні гарантії своєї діяльності [2, с. 452; 3, с. 350].

У працях українських вчених містяться окремі міркування щодо гарантій діяльності суддів, зроблені певні спроби систематизувати їх. Зокрема, В. Л. Федоренко під гарантіями діяльності суддів розуміє систему загальних і спеціально-правових способів та засобів забезпечення здійснення суддею встановлених Конституцією й законами України завдань, функцій і повноважень [4, с. 501]. В. С. Єгорова під гарантіями діяльності суддів судів загальної юрисдикції розглядає сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію їх прав та обов'язків, на усунення можливих перешкод їх неналежного здійснення [5, с. 12]. Однак проблема гарантій діяльності суддів потребує ґрунтовного системного вивчення, оскільки від них залежить ефективність здійснення суддями свої функцій та повноважень та функціонування судової влади в цілому.

У енциклопедичній юридичній літературі зазначається, що пріоритетним видом юридичних гарантій є нормативно-правові гарантії, що становлять систему норм щодо реалізації прав людини і громадянина: норми-принципи, юридична відповідальність, юридичні обов'язки, процесуальні норми [6, с. 554].

Варто зазначити, що конституційно-правова доктрина також особливу увагу приділяє нормативно-правовим гарантіям саме прав і свобод людини та громадянина.

Зокрема, В. Л. Федоренко нормативно-правові гарантії основних прав і свобод людини і громадянина представляє системою норм конституційного права, що встановлюють і закріплюють основні права і свободи, визначають принципи та шляхи їх реалізації. Нормативні гарантії знаходять своє об'єктивне відображення в системі чинного законодавства України у сфері прав і свобод людини і громадянина, а саме – в Конституції України, законах України та підзаконних нормативно-правових актах [4, 274].

На думку О. В. Совгирі та Н. Г. Шукліної нормативно-правові гарантії конституційних прав та свобод людини і громадянина – це сукупність правових норм, за допомогою яких забезпечуються реалізація прав і свобод особистості, порядок їх охорони і захисту [7, с. 183].

Т. М. Заворотченко уточнює, що нормативно-правові гарантії як об'єктивне право включають матеріальні норми-принципи, обов'язки держави, органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб, юридичну відповідальність та процесуальні норми [8, с. 110-116], передбачені Конституцією держави, законами, підзаконними актами і міжнародно-правовими договорами.

Узагальнюючи вищенаведені підходи до нормативно-правових гарантій прав і свобод людини та громадянина, вважаємо, що нормативно-правові гарантії діяльності суддів – це сукупність взаємопов'язаних норм права, які утворюють єдину правову базу для ефективної реалізації функцій та повноважень, тобто цілісний правовий механізм діяльності (реалізації прав та виконання обов'язків) суддів.

Нормативно-правові гарантії діяльності суддів за ієрархією та сферою дії можна класифікувати на загально-правові (конституційно-правові) та інституційні (галузеві) гарантії.

Інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів можна класифікувати за наступними критеріями: 1) за методом правового регулювання: імперативні та диспозитивні; 2) за колом суб'єктів: загальні, спеціальні та виключні; 3) залежно від часу дії: постійні, тимчасові та надзвичайні; 4) за територією дії: загальнодержавні та місцеві; 5) залежно від характеру правових норм: матеріальні та процесуальні; 6) залежно від функціональної спрямованості: гарантії реалізації, гарантії охорони та гарантії захисту; 7) за суб'єктами нормотворчості: гарантії встановлені Верховною Радою України, гарантії встановлені Президентом України, гарантії встановлені органами виконавчої влади та гарантії встановлені органами судової влади.

За методом правового регулювання інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів поділяються на імперативні та диспозитивні. Імперативні гарантії діяльності суддів містять чітко визначені категоричні приписи. Формами вираження імперативності гарантій діяльності суддів є категоричність змісту, визначеність кількісних (строки, розміри, періодичність тощо) та якісних (перелік прав та обов'язків суддів, порядок їх виконання тощо) умов застосування та способу реалізації імперативних гарантій діяльності суддів. Диспозитивні гарантії діяльності суддів можуть варіюватися за розсудом самих суддів при здійсненні ними своїх повноважень.

Для прикладу, ст. 47 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлює одночасно як імперативні та диспозитивні гарантії діяльності суддів. Так, частина перша зазначеної статті, яка декларує, що суддя у своїй діяльності щодо здійснення правосуддя є незалежним від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання, встановлює імперативну гарантію діяльності суддів, а частина третя цієї ж статті, яка вказує, що суддя має право звернутися з повідомленням про загрозу його незалежності до Ради суддів України встановлює диспозитивну гарантію діяльності суддів.

Що стосується класифікації інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантій діяльності суддів за колом суб'єктів, то загальні гарантії діяльності суддів стосуються усіх без винятку суддів незалежно від спеціалізації, займаної посади в тому чи іншому суді, порядку обрання та призначення тощо. До них можна віднести незалежність та недоторканність суддів (ст.ст. 47, 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Спеціальні гарантії діяльності суддів стосуються лише окремих з них. Наприклад, гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України, Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ. Виключні гарантії діяльності суддів роблять вилучення із загальних та спеціальних гарантій (наприклад, гарантії діяльності суддів у відставці) (Розділ 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів можуть бути класифіковані залежно від часу дії постійні, тимчасові та надзвичайні. Як правило інституційні (галузеві) нормативно-правові діяльності суддів встановлюються на невизначений час, тобто є постійними. Проте, у ряді випадків спеціально встановлюється їх тимчасова дія. Наприклад гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України встановлюються на 9 років, гарантії діяльності суддів призначених на посаду вперше – на 5 років, гарантії діяльності голови місцевого суду, його заступника, голови апеляційного суду, його заступників, голови вищого спеціалізованого суду, його заступників – на один рік. Надзвичайні гарантії діяльності суддів можуть встановлюватися у спеціальних правових режимах. Наприклад, ст. 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає, що у період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування [13]. В статті 11 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» зазначено, що у період надзвичайного стану не можуть бути відповідно припинені чи обмежені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування [14]. На особливу увагу заслуговує положення статті 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», де вказано, що у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя судами Автономної Республіки Крим та міста Севастополя на тимчасово окупованих територіях, змінити територіальну підсудність судових справ, підсудних розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя судам [15].

Також інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів можуть бути класифіковані за територією дії на загальнодержавні та місцеві. Так, загальнодержавні гарантії діяльності суддів поширюють свою дію на всю територію держави, а місцеві поширюються лише на окрему адміністративно-територіальну одиницю. Наприклад, стаття 16 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» передбачає, що суддям, які працювали в судах України на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і виявили бажання переїхати у зв'язку з її тимчасовою окупацією Російською Федерацією, гарантується право на переведення на посаду судді до суду на іншій території України [15].

Наведені вище приклади законодавчих норм дають підстави стверджувати, що в окремих випадках інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів можуть одночасно відповідати кільком критеріям класифікації.

Крім того, інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів можуть бути класифіковані залежно від характеру правових норм на матеріальні та процесуальні. Матеріальні гарантії діяльності суддів встановлюються для забезпечення реалізації матеріальних норм, що закріплюють конституційно-правовий статус суддів, а процесуальні – визначають порядок реалізації матеріальних гарантії в процесі здійснення суддями своєї професійної діяльності.

Як правило процесуальні гарантії діяльності суддів встановлюються для належного виконання суддями своїх професійних обов'язків. Тому абсолютно виправданим є їх закріплення в Господарському процесуальному кодексі України, Кодексі адміністративного судочинства України, Кримінально-процесуальному кодексі України та Цивільному процесуальному кодексі України, як визначають повноваження суддів при здійсненні правосуддя у формі адміністративного, господарського, кримінального та цивільного судочинства.

На особливу увагу заслуговує класифікація інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантії діяльності суддів залежно від функціональної спрямованості на гарантії реалізації, гарантії охорони та гарантії захисту.

Нормативно-правовими гарантіями реалізації прав і обов'язків суддів є закріплені законодавством: конкретизація меж прав та обов'язків суддів; встановлення юридичних фактів, з якими пов'язується їх реалізація; визначення процесуально-процедурних форм реалізації прав і обов'язків суддів; заходи заохочення та пільги для стимулювання їх ефективної реалізації.

Нормативно-правовими гарантіями охорони прав суддів є: система інститутів і засобів профілактики порушень прав суддів; недопущення протиправних дій, що перешкоджають здійсненню суддями їх прав та та виконанню обов'язків; використання судових процедур конституційного контролю за безперешкодною реалізацією суддями їх прав тощо.

Нормативно-правовими гарантіями захисту прав суддів є: система інститутів і засобів щодо відновлення порушених прав суддів та встановлення відповідальності винних за їх порушення.

Класифікуючи інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів за суб'єктами нормотворчості, їх можна поділити на: гарантії встановлені Верховною Радою України, гарантії встановлені Президентом України, гарантії встановлені органами виконавчої влади та гарантії встановлені органами судової влади.

Нормативно-правові гарантії діяльності суддів у своїй більшості встановлюються Верховною Радою України, оскільки відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України судоустрій, судочинство та статус суддів визначаються виключно законами України [1]. Що стосується Президента України, то варто зазначити, що глава держави безпосередньо не встановлює гарантії діяльності суддів, але він відповідно до своїх конституційних повноважень призначає на посаду та звільняє з посади третину складу Конституційного Суду України (п. 21 ч. 1 ст. 106 Конституції України); утворює суди у визначеному законом порядку (п. 22 ч. 1 ст. 106 Конституції України) та здійснює перше призначення на посаду професійних суддів строком на 5 років (ч. 1 ст. 128 Конституції України). Таким чином, від Президента України залежить набуття статусу судді і лише після цього можна про реалізацію тих чи інших гарантії діяльності суддів. Деякі нормативно-правові гарантії діяльності суддів можуть встановлюватися органами виконавчої влади. Наприклад, Державна судова адміністрація України, яка: представляє суди у відносинах із Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України під час підготовки проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік у межах повноважень, визначених цим Законом; забезпечує належні умови діяльності судів загальної юрисдикції в межах повноважень, визначених законом; вивчає практику організації діяльності судів, розробляє і вносить у встановленому порядку пропозиції щодо її вдосконалення тощо. Окремі нормативно-правові гарантії діяльності суддів можуть встановлюватися і органами

судової влади. Наприклад, Конституційний Суд України дає висновок щодо офіційного тлумачення положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», в якому встановлені гарантії діяльності суддів.

Наведена класифікація інституційних (галузевих) нормативно-правових гарантій діяльності суддів може бути доповнена й іншими критеріями, які дозволять поглибити знання про різноманітність їх юридичної природи.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, Конституція України, визнавши та гарантуючи принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, закріпила відповідні інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії різних рівнів для повноцінного функціонування судової влади в цілому та суддів як виключних суб'єктів здійснення правосуддя зокрема.

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що нормативно-правові гарантії діяльності суддів забезпечують основи діяльності суддів в загальній формі. За своєю правовою природою нормативно-правові гарантії поділяються на загально-правові та інституційні (імперативні та диспозитивні; загальні, спеціальні та виключні; постійні, тимчасові та надзвичайні; загальнодержавні та місцеві; матеріальні та процесуальні; гарантії реалізації, гарантії охорони та гарантії захисту. Інституційні (галузеві) нормативно-правові гарантії діяльності суддів – це сукупність взаємопов'язаних норм права, які утворюють єдину правову базу для ефективної реалізації функцій та повноважень, тобто цілісний правовий механізм, який забезпечує реалізацію прав та обов'язків суддів.

Джерела та література

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року з наступними змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Конституційне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю. М. Тодики та В. С. Журавського. – К. : Право, 2008. – 416 с.
3. Конституційне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 544 с.
4. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник / за заг. ред. В. Л. Федоренка. – 4-те вид., перероб. і доопр. – К. : Видавництво Ліра-К, 2012. – 576 с.
5. Сгорова В. С. Конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / В. С. Сгорова; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2008. – 17 с.
6. Юридична енциклопедія: В 6-ти т. / [Гол. редкол.: Ю. С. Шемшученко] – К.: Укр. енцикл., 1998–2002. – Т. 1: А–Г. – 1998. – 672 с.
7. Совгира О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. / О. В. Совгира, Н. Г. Шукліна. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 544 с.
8. Заворотченко Т. М. Система конституційно-правових гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Т. М. Заворотченко // Право України. – 2002. – № 5. – С. 110-116.
9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 06.04.2000 року, зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 28. – Ст. 224.
10. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 року, зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176.
11. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 року // Голос України. – 2014. – № 83. (Спецвипуск).

Кравчук В. Институциональные (отраслевые) нормативно-правовые гарантии деятельности судей в Украине. В статье определяются общие положения институциональных (отраслевых) нормативно-правовых гарантий деятельности судей и их существенные характеристики. По своей правовой природе нормативно-правовые гарантии делятся на общеправовые и институциональные (императивные и диспозитивные, общие, специальные и исключительные; постоянные, временные и чрезвычайные; общегосударственные и местные; материальные и процессуальные; гарантии реализации, гарантии охраны и гарантии защиты). Автором сформулировано определение «институциональные (отраслевые) нормативно-правовые гарантии деятельности судей». Институциональные (отраслевые) нормативно-правовые гарантии деятельности судей – это совокупность взаимосвязанных норм права, которые образуют единую правовую базу для эффективной реализации функций и полномочий, т.е. целостный правовой механизм, который обеспечивает реализацию прав и обязанностей судей.

Ключевые слова: гарантии деятельности судьи, институциональные (отраслевые) нормативно-правовые гарантии, конституционные гарантии.

Kravchuk V. The Institutional (Branch) Normatively-legal Guarantees of Judge's Activity in Ukraine.

The article defines the general institutional provisions (branch) legal guarantees of the judges' activity and their essential characteristics. According to the legal nature legal guarantees are divided into general legal guarantees and institutional guarantees (imperative and dispositive; general, special and exceptional, permanent, temporary and emergency; general state and local; material and procedural; guarantees of realization, guarantees of protection and guarantees of defense. The author formulated the definition of "institutional (branch) legal guarantees of the judges' activity" as a set of interrelated rules of law that form a unified legal framework for the effective implementation of functions and powers, that is a holistic legal mechanism that ensures the implementation of the judges' rights and duties.

Key words: guarantees of activity of judges, institutional (branch) normatively-legal guarantees, constitutional guarantees.

УДК 349.134(477)

О. Кудрявцева

**Конституційні засади захисту прав і свобод дитини в Україні:
досвід, проблеми, перспективи**

Стаття присвячена актуальним питанням теорії та практики утвердження та функціонування конституційних засад захисту прав і свобод дитини в Україні. Аналізуються витoki і досвід забезпечення прав і свобод дитини у міжнародних документах і національних конституціях, а також відповідна правозастосовна практика. Визначаються проблеми забезпечення прав дітей в умовах проведення антитерористичної операції (АТО) на Сході України. Досліджуються перспективи удосконалення конституційних засад захисту прав і свобод дитини в Україні та обґрунтовуються пропозиції щодо вдосконалення Конституції України, а також цивільного та сімейного законодавства.

Ключові слова: дитина, правовий статус дитини, конституційна правосуб'єктність дитини, захист прав і свобод дитини.

Постановка наукової проблеми та її значення. Конституція України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю, сенсом існування нашої держави. При цьому, особливе місце в системі конституційних прав і свобод людини займають права людей, які потребують найбільшої уваги і захисту з боку суспільства та держави – це конституційні права дитини.

Ідея виокремлення прав та свобод дитини у самостійну групу прав людини свій розвиток у конституційному законодавстві та правозахисній практиці держав світу та Європи зокрема порівняно не давно. Уперше про «інтереси дитини» на початку ХХ ст. було згадано на Гаазькій конференції з міжнародного приватного права (1902) та популярній роботі шведської феміністки Е. Кей «Століття Дитини» (1903). У 1920 р. за ініціативи Е. Джебба було створено Міжнародний Союз Порятунку дітей, що допомагала у всьому світі дітям, постраждалим від I світової війни. А вже у 1924 р. Ліга Націй прийняла перший спеціальний акт у сфері захисту прав дитини - Женевську декларацію прав дитини [5, с. 1].

Зі створенням у 1945 р. ООН увага до захисту прав дитини у світі посилилась. Ці питання отримали своє закріплення в Загальній декларації прав людини 1948 р., у Міжнародних пактах 1966 р. Зокрема, у п. 1 статті 24 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права закріплено, що кожна дитина без будь-якої дискримінації ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі, як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави.

У подальшому міжнародні стандарти у сфері прав дитини і правовий механізм їх захисту були унормовані в таких документах ООН як Декларація прав дитини 1959 р. і Конвенції про права дитини 1989 р. [7], яку правозахисники називають іще «міжнародною дитячою конституцією». Більшість держав світу, включаючи й Україну, не лише ратифікували Конвенцію про права дитини, а й втілили її положення в національних конституціях. Зокрема, стаття 52 Конституції України встановила